

Projekt Igelkott på Sollerön

SÖLVE OLOFSSON

Tänk er att man sitter ute i trädgården i skymningen en ljum sommarkväll. Plötsligt får man se en igelkott komma larvande över gräsmattan. Visst blir man glad! De flesta människor upplever detta lilla djur som trivsamt och oförargligt, i gammal folktro rent av lyckobringande. Igelkotten kan ju faktiskt också göra viss nytta i trädgården, då födan till stor del består av maskar, larver, sniglar och tvestjärtar. Stora, slemmiga spanska skogssniglar, mördarsniglar, är tyvärr ingen favoriträtt på matsedeln. Igelkotten är dessutom asätare och kan alltså räknas till naturens renhållningsarbetare. Att den skulle vara immun mot ormgift och därför kunna döda ormar får dock ses som en myt.

Igelkotten är ett mycket gammalt djur i vår fauna. Den fanns redan för 65 miljoner år sedan och kallas ibland, med viss rätt, för vår sista dinosaurie. Idag förekommer den i stora delar av Västeuropa. I Sverige finns den i södra halvan av landet och längs Östersjökusten ända upp till Haparanda.

På 90-talet började Sollerö Viltvårdsområdesförening (VVOF) sakna igelkotten i Solleröns natur. Man började höra sig för om saken. Det visade sig att för de senaste 20–30 åren fanns det praktiskt taget inga observationer. Anledningarna kunde vara många. Ökad trafik, ökad mekanisering av jordbruket, skator och kråkor och ett osedvanligt stort antal grävlingar under 70- och 80-talet, för att nu

Sara Carlsson. Foto: Monica Kjellberg

nämna några orsaker. Det var nödvändigt att göra något åt saken. Ove Kjellberg i Bråmåbo, som var en av initiativtagarna, kan berätta om hur man gick tillväga.

Styrelsen i Sollerö VVOF tog kontakt med Sollerö skola, som då hade status som miljöskola. Man beslöt att starta ett gemensamt projekt i syfte att återinplantera igelkotten på Sollerön. »Projekt Igelkott« påbörjades med en förstudie år 2001. Tips och goda råd fick man från »Djurens ö«, en ideell stiftelse för rehabilitering av skadade och föräldralösa djur. Stiftelsen drevs av Lili Päiväranta och Mog Grudd (notera Solleröanknytningen!).

Nu handlar det ju om ett djur som varit fridlyst sedan 1972. Man fick alltså inte flytta igelkottar hur som helst eller hålla dem i hägn mer än 48 timmar utan tillstånd från Naturvårdsverket och från Länsstyrelsen. Pappersexercis vidtog. När byråkratin väl var avklarad och nödvändiga tillstånd erhållits kunde man sätta igång på allvar.

»Katastrofhjälp Fåglar & Vilt« (KfV) i Skåne lovade att bidra med några igelkottar, men drog sig senare ur då de tyckte att flytten skulle bli för lång. Hjälp fanns emellertid att få på betydligt närmare håll, nämligen hos Igelkottens Vänner i Ludvika. I augusti 2002 åkte Ove, några lärare och en delegation elever från Sollerö skola i två minibusar till Ludvika och hämtade de fyra första Solleröimigranterna. Dessa fick bo i ett nybyggt hägn i Bråmåbo över vintern för att sedan släppas fria på våren. Ove berättar att dagen efter att igelkottarna släppts fria i Bråmåbo fick man rapport om att en hade dykt upp i Utanmyra; en förflyttning på ca fem kilometer över natten.

Verksamheten växte. I Stockholm lämnades ofta skadade igelkottar eller upphittade föräldralösa igelkottungar till Skansen. Där fick de utmärkt kost och logi över sommaren på Lillskansen, till glädje för många besökare. När hösten nalkades var det dags för de små taggiga stockholmarna att flytta och bli Solleröbor. Ove berättar att i säkert 5–6 års tid åkte man i augusti varje år ner till Skansen och hämtade. Det kunde då röra sig om 10–20 djur varje resa. De igelkottar som bedömdes kunna klara vintern i frihet släpptes ut i Solleröns vackra natur. De som inte hade kommit upp i åtminstone ett halvkilos kroppsvikt fick bo på igelkotthotell i hägnet i Bråmåbo över vintern för att sedan släppas på våren. Någon gång varje läsår brukade Ove ta

med sig några djur och besöka Sollerö skola. Han visade upp och berättade om djuren, och de elever som vågade fick till och med klappa en livs levande igelkott, som i vuxet tillstånd har ungefär sex tusen taggar.

En igelkott klarar vintern genom att gå i ide. Den gör sig ett bo t.ex. i någon hög av löv och kvistar och tillbringar de kalla månaderna (oktober–april) i dvala. Under den tiden sjunker ämnesomsättningen avsevärt. Kroppstemperaturen går från ca 36 °C ner till ca 8 °C. Igelkotten andas en till två gånger per minut och hjärtat slår ungefär fem slag i minuten. Den förlorar ungefär en fjärdedel av sin kroppsvikt över vintern. När lufttemperaturen kommit upp i ca 15 °C är det dags att vakna igen.

Hur har då igelkottprojektet på Sollerön utfallit? Efter att man planterat ut uppemot 100 igelkottar så verkar det som att djuren nu klarar överlevnad och förökning på egen hand. Det är så gott som omöjligt att, med någon som helst säkerhet, ange hur många igelkottar det numera finns på ön. Igelkotten är huvudsakligen aktiv nattetid, och gör dessutom inte så mycket väsen av sig. Det inkommer dock glädjande många rapporter om att man sett igelkottar och även nya kullar med ungar varje sommar. Projekt Igelkott, i dess mest aktiva form, har successivt trappats ner i takt med att behovet av stödåtgärder verkat minska. Det är gott hopp om att man lyckats återskapa en livskraftig självförsörjande population på solens ö.

Vad kan vi då göra för att hjälpa igelkottarna att klara livet på Sollerön? En del tips och goda råd får vi från Ove Kjellberg:

Man kan bjuda på mat sommartid. Håll ögonen öppna efter matgäster, särskilt i skymningen. Kattmat på burk brukar vara en favoriträtt, pannkakor och råa ägg likaså. Igelkottarna är allätare och uppskattar ofta samma mat som vi om den inte är för starkt kryddad. En igelkott tål inte laktos. Som måltidsdryck serveras därför friskt vatten, inte mjölk som kan orsaka diarréer. En välnärd igelkott har bättre chanser att klara den kommande vintern.

Städa inte trädgården alltför pedantiskt noga. En ris- eller lövhög kan bli till vinterbostad åt en igelkott. Tänk dock på att kolla att

rishögen är obebodd innan den bränns upp på våren.

Är man jägare så kan man försöka hålla nere stammen av igelkottens naturliga fiender; skator, kråkor och grävlingar. En igelkottunge är ett tacksamt byte för en skata. En flock skator kan till och med ge sig på en vuxen igelkott. Grävlingen är ju, liksom igelkotten, nattaktiv och utgör därigenom en extra stor fara.

Är man hundägare så bör man sträva efter att hålla sin hund under rimlig uppsikt. Det har förekommit att lösa hundar skadat och t.o.m. dödat igelkottar.

Igelkottens naturliga skyddsmekanism är att rulla ihop sig till en boll och spärra ut taggarna. Detta hjälper dock föga mot en robotgräsklippare. Har man en sådan så bör man programmera den att inte klippa nattetid, hur lockande det än må vara att vakna till en nyklippt gräsmatta.

Som bilförare kan man ju försöka vara lite extra uppmärksam tiden mellan skymning och gryning.

Bos Maria Håkansson i Bengtsarvet har engagerat sig i rehabiliteringen av skadade djur. Hon kan berätta att Rättviks viltjour lägger ner mycket ideellt arbete på att rädda och hjälpa skadade djur av alla de slag. Dit kan man även vända sig med frågor och funderingar (www.rattviksviltjour.se). Hon berättar också att ett skadat men rehabiliterat djur från t.ex. Sollerön kanske i stället släpps i Leksand eller vice versa. Detta gör man för att skapa en genetisk variation i populationerna.

Trots alla klimat- och miljöförändringar så har 'vår sista dinosaurie' överlevt på jorden i mer än 65 miljoner år. Om vi nu bara vårdar och är rädda om igelkottarna så kanske vi vågar hoppas att de finns kvar i ännu flera miljoner år. Den som lever får se!

Sölve Olofsson